

Òpera i educació superior

Enrique Fuentes Goyanes*
Jordi Solé Blanch**

Resum

A propòsit del projecte «Òpera Oberta» de la temporada 2006-2007 del Liceu, en aquest article farem una anàlisi de la categoria artística de l'òpera i la seva importància social en l'educació superior. Les diferents visions sobre el personatge de Manon, que vam tenir l'oportunitat de veure en aquella temporada, serviran de fil conductor per abordar la dimensió educativa, artística i política d'un fenomen cultural de primer ordre a escala mundial.

Paraules clau

òpera, educació superior, valors morals, cultura, joves

Recepció de l'original: 2 de setembre de 2007
Acceptació: 17 de setembre de 2007

L'òpera a la universitat

La història de l'òpera ha estat una assignatura en algunes llicenciatures però el projecte «Òpera Oberta»¹, que el Gran Teatre del Liceu de Barcelona i el Teatro Real de Madrid han desenvolupat per mitjà de la tecnologia més avançada d'internet servida per Telefònica, té l'objectiu d'incloure les retransmissions i l'estudi de les millors produccions operístiques a més de quaranta universitats d'Europa i Llatinoamèrica.

En aquest article farem una anàlisi de la categoria artística de l'òpera i la seva importància social en l'educació superior. L'educació superior no forma només els professionals de les diferents branques del saber i la tècnica, sinó que dona una

(*) Professor titular del Departament de Pedagogia de la Universitat Rovira i Virgili (Tarragona). Responsable del projecte «Òpera Oberta» d'aquesta universitat des de fa sis anys. Ha publicat articles en diferents revistes de l'àmbit de l'Educació, Antropologia i Sociologia. Al llarg de trenta anys de docència universitària ha estat implicat en múltiples activitats de promoció cultural i extensió universitària. Adreça electrònica: enrique.fuentes@urv.cat

(**) Professor associat del Departament de Pedagogia de la Universitat Rovira i Virgili (Tarragona). Actualment exerceix la seva activitat professional com a pedagog de l'Equip d'Atenció a la Infància i l'Adolescència del Baix Penedès. Ha publicat diferents articles amb resultats d'estudis en l'àmbit de la pedagogia social, la joventut, els moviments culturals i la innovació docent. En la seva tesi doctoral, dirigida pel Dr. Enrique Fuentes amb el títol *Antropología de la Educación y Pedagogía de la Juventud. Procesos de enculturación* (2005), va realitzar una àmplia investigació històrico-descriptiva i fenomenològica sobre diferents models de joventut a partir dels productes culturals propis de cada època. La seva tesi doctoral va merèixer un premi de l'Instituto de la Juventud. Adreça electrònica: jordi.sole@urv.cat

(1) El projecte «Òpera Oberta» del Gran Teatre del Liceu s'inclou en el context del projecte i2CAT amb les següents finalitats: realitzar la retransmissió d'una òpera en directe, amb senyal d'alta qualitat per xarxa de dades; sobrepassar les limitacions físiques del propi teatre, per fer arribar el seu missatge cultural a més ciutadans; demostrar els nous serveis que les futures xarxes de gran ample de banda oferiran als ciutadans (consulteu: www.opera-oberta.org; accés: 10.10.2007).

forma de vida a les relacions socials dels professionals altament qualificats, com Woody Allen ha ironitzat en la seva pel·lícula *Match Point*².

Les produccions operístiques són d'àmbit europeu i hi participen d'alguna manera els valors literaris de diferents cultures i el geni dels millors compositors. Però l'òpera, per part del públic jove universitari, era percebuda com un art classista i decadent, fet que s'ha posat en entredit amb el programa «L'òpera a la Universitat». S'han utilitzat dos recursos inexcusables per a la seva actualització: el punt de vista avantguardista i integrador de les noves corrents estètiques no exempt de radicalisme per part dels directors d'escena, i el canal de difusió per Internet amb el qual estan familiaritzats els nostres estudiants, no només per a les retransmissions en directe, sinó també, per l'estudi dels continguts informatius i formatius que acompanyen aquestes òperes en la web del programa.

El projecte «Òpera Oberta» és una forma d'apropar l'òpera als estudiants universitaris adaptant-se a les noves pràctiques de funcionament de la societat i a les noves tecnologies. Ens trobem davant d'un nou model cultural operístic que busca projectar-se en nous públics afavorint la dimensió educativa de la cultura. Alhora, aquest públic jove entra en contacte amb equipaments i institucions culturals de primer ordre que formen part d'estratègies culturals on s'integren múltiples plataformes públiques i privades que contribueixen al desenvolupament i la projecció del nostre territori i la nostra societat en aquest món globalitzat.

A propòsit de la temporada 2006-2007 del Liceu

Aquest nou model cultural operístic no perd l'oportunitat d'establir vincles sòlids amb d'altres activitats per aprofitar recursos i aconseguir sinèrgies favorables. Aquest fet ha estat especialment rellevant si s'analitza la programació del Liceu en la temporada 2006-2007, centrada a desenvolupar les diferents visions sobre el personatge de Manon.

«La abundancia de óperas sobre el personaje, hasta ocho documentadas, además de dos ballets -de Jean Pierre Aumer (1830) y de Giovanni Casati (1846), con música, respectivamente, de Jacques-François-Fromental Halévy y del propio Casati y Paolo Giozza-, ha llevado al Teatro del Liceo de Barcelona a proponer a partir del próximo 22 de diciembre y a lo largo de poco más de seis meses un estimulante juego intelectual a propósito de Manon: mostrar al público cómo un mismo texto literario puede generar propuestas artísticas diferentes. A su escenario subirán, por orden de llegada, *Manon Lescaut* (1893), de Giacomo Puccini; *Boulevard Solitude* (1952), de Hans Werner Henze; *Portrait de Manon* (1894), de Jules Massenet; y *Manon* (1884), de Massenet; además de fragmentos de otras dos óperas con el mismo personaje como protagonista en versión de concierto: *Manon Lescaut* (1856), de Daniel-François-Esprit Auber, y *Manon* (1925), de Henri Busser, ambas tan inusuales en los teatros de ópera como otras dos rarezas inspiradas en la novela de Prévost que se han quedado fuera del juego: la ópera victoriana del británico Michael William Balfe *The maid of Artois* (1836), creada como vehículo de lucimiento para la legendaria soprano española María Malibrán, y *Schloss de l'Orme* (1883), del alemán Richard Kleinmichel.» (Morgades, 2006).

Paral·lelament a aquest fet no casual hem pogut assistir a dues produccions cinematogràfiques ambientades en la cultura del rococó: *El Perfume*, de Tom Tykwer, i *Maria Antonieta*, de Sofia Coppola. També, i en col·laboració amb fons museístics de diferents països, CaixaFòrum ha ofert al públic de Barcelona les exposicions de Fra-

(2) Vegeu al final de l'article les fitxes tècniques de les obres artístiques esmentades.

gonard³ i Hogarth⁴, ambientades en el mateix període i que, de forma gràfica, il·lustren els vicis i les virtuts de l'època. Procedent d'una producció del Covent Garden de Londres, el Metropolitan Opera House de Nova York ha inclòs en la seva temporada el ballet de Sir Kenneth MacMillan⁵. Per tot això, ens hem plantejat de què li serveix, al potencial públic juvenil, l'evocació tan àmplia i reiterativa d'aquest període històric ple de luxe i desmesura i caracteritzat pel despotisme il·lustrat que va donar lloc a una gran revolució.

L'educació no només és formació intel·lectual, sinó que va acompanyada o induïda per valors morals. Com anem veient, la introducció de la cultura operística als futurs professionals que gaudiran d'un estatus social elevat i que estan cridats a ser les nostres futures elits, amb tot aquest món de relacions interclassistes, ha significat també el contacte implícit amb continguts que no els permet esquivar la reflexió moral, precisament a ells, immersos en un corrent d'oportunisme econòmic i social, abocats al consum indiscriminat de tota mena de productes, des del pearcing fins el MP3, fascinat, en alguns casos com els joves Des Grieux i Manon, pel glamour artificial que una altra parella singular, els Beckham, passen per Califòrnia (Rahola, 2007).

Manon com a model, Manon com a problema

El personatge literari de Manon fou creat el 1731 per Antoine François Prévost (1697-1763). L'abbé Prévost fou sacerdot, novel·lista i traductor, i la història de Manon va aparèixer com a setè i últim volum de la seva primera novel·la llarga titulada *Mémoires et aventures d'un homme de qualité*. El títol original amb el que l'abbé Prévost va encapçalar aquest setè volum del seu relat fou *Historie du chevalier Des Grieux et de Manon Lescaut*. Inicialment, doncs, el protagonista havia de ser Des Grieux, però la decisió popular exigiria reduir el títol de l'obra al nom de la noia (Prévost, 1731). Sens dubte, als lectors de l'època els escandalitzaria la passió obsessiva del jove Des Grieux per Manon, a qui Prévost no defugiria presentar amb tot el seu poder d'atracció sexual amb la intenció moral d'alertar els contemporanis sobre els extrems del vici⁶.

L'obra narra la història d'amor apassionat d'ambdós adolescents. El noble Des Grieux, estudiant de províncies que finalitza els seus estudis de filosofia a Amiens, és

-
- (3) *Jean-Honoré Fragonard (1732-1806). Orígens i influències. De Rembrandt al segle XXI*. Exposició a CaixaFòrum (10/11/06 - 11/02/07). Organitzada per la Fundació «la Caixa», aquesta ha estat l'exposició més important dedicada a Fragonard després de la gran retrospectiva que es va presentar l'any 1987 al Grand Palais de París i al Metropolitan Museum de Nova York, i la primera que s'ha vist mai al nostre país. La mostra va reunir prop de 120 obres entre pintures i dibuixos procedents d'arreu d'Europa i els Estats Units. Presentava l'obra de Fragonard al costat de la dels seus mestres i mostrava el parentiu amb el treball dels seus contemporanis i la continuïtat de l'estil Fragonard fins a l'actualitat.
- (4) *William Hogarth*. Exposició a CaixaFòrum (30/05/07 - 26/08/07). Organitzada per la Fundació «la Caixa», l'exposició es va presentar amb l'objectiu de reconstruir la vida i l'obra d'aquest pintor tot mostrant un recorregut exhaustiu per les pintures, els gravats i els dibuixos que va produir, on descrivia l'ambient cosmopolita londinenc en què va viure, amb la finalitat d'evidenciar la seva important contribució al desenvolupament de l'art modern britànic. La mostra també va comptar amb l'aportació d'obres de grans artistes contemporanis, com ara Yinka Shonibare, David Hockney o Paula Rego, que es varen inspirar en l'àcida obra de Hogarth per crear les seves. La retrospectiva va ser produïda per la Tate Britain i organitzada pel Musée du Louvre i la Réunion des Musées Nationaux a París i per la Fundació "la Caixa" a Barcelona.
- (5) Per consultar el programa de la temporada 2006-2007 es pot visitar la pàgina web del Metropolitan: <http://www.metoperafamily.org>
- (6) Així ho apunta Cronk (2007) en un dels breus assajos que recull el llibret de la Manon de Massanet, que ha editat el Liceu amb motiu de la representació de l'òpera al teatre.

presentat com un noi «dòcil i tranquil», la vida del qual sofreix un gir espectacular quan en el pati d'una fonda d'Amiens descobreix l'encantadora Manon de qui se n'enamora al moment. Per evitar l'internament de la jove en un convent, com exigia la voluntat dels pares de la noia, Des Grieux s'ofereix a alliberar-la i marxen junts a París. Allí viurà la infidelitat i la traïció. Manon necessita veure's envoltada de riqueses i plaers, i és per això que acaba prostituint-se amb vells nobles de la ciutat disposats a oferir-li una vida còmode i luxosa. Des Grieux intenta deixar-la tot agafant els hàbits eclesiàstics, però obsessionat per la passió que sent per Manon retorna amb ella quan aquesta li demana. Després, i de la mà del germà de Manon, cau en el joc i la violència. L'engany a un dels amants de Manon els porta a la presó. Aconsegueixen escapar-se'n, però un nou ensibornament a un altre amant provoca que els tanquin de nou. La intercessió del pare del jove amant ultratjat, que també va ser l'amant de Manon amb anterioritat, i la del pare del propi Des Grieux, permet alliberar el jove protagonista, però no a Manon, per qui demanen que la tanquin la resta dels seus dies o la deportin a Amèrica. Finalment, s'emporten Manon amb un grup de prostitutes a Le Havre-de-Grâce, des d'on l'envien cap a Nova Orleans. Des Grieux l'acompanya. Allí acabaran enemistant-se amb el governador de la colònia que pretén casar Manon amb un nebot seu (Synnelet). Des Grieux s'enfronta en un duel contra Synnelet i creient havent-lo mort proposa a Manon escapar-se de la ciutat. L'única opció és arribar a les colònies angleses, però abans han de passar jornades senceres per terres estèrils, travessar muntanyes escarpades i evitar els indígenes o les bèsties salvatges. Caminen mentre el coratge de Manon la sosté, però arriba el moment que el cansament els impedeix seguir endavant. Es fa de nit i es posen a dormir. Manon, vençuda, expira el seu últim sospir...

Manon és un personatge sorgit del món llibertí del segle XVIII i és aquí on Prévost es disposa a introduir el mite moralitzant de la burgesia (Azúa, 2006). Són temps de consolidació d'aquesta classe social que avança cap a la Revolució, així que calia evidenciar el contrast profund entre el frívol i corrupte món de l'aristocràcia, i la integritat i enteresa moral que la futura classe revolucionària representa. La figura de Manon encarna, doncs, la depravació i el llibertinatge de l'aristocràcia: en primer lloc, perquè els seus rics amants pretenen utilitzar-la com objecte de plaer —Manon és la joguina que es paga per ser lluïda entre els amics en una època en la que posseir una mantinguda constituïa un *status symbol*—; en segon lloc, i seguim aquí la interpretació de Félix de Azúa (2006) en el pròleg de l'obra, perquè l'impacte físic i sexual de la noia sobre la constitució íntima de Des Grieux el converteixen en un ésser sense voluntat pròpia, en un home vampiritzat. Per ella, l'aplicat estudiant de filosofia, el fill dòcil i exemplar, abandona la família, els amics i la religió i acaba naufragant en els camins fangosos de l'amor no convencional.

L'obra de Prévost constitueix un clar antecedent de la de Samuel Richardson (1689-1761)⁷, de qui va arribar a traduir les seves novel·les, o de l'obra mestra de Choderlo de Laclos (1741-1803), *Les amistats perilloses*, escrita cinquanta anys més tard⁸.

(7) Advertim en l'obra de Richardson la intenció d'oposar aristocràcia i burgesia amb la història de *Pamela*. L'amant és sempre un noble masculí, actiu i sense escrúpols, que es creu obligat a prolongar la tradició de les relacions extramatrimonials; la protagonista és una jove burgesa, passiva, fidel als seus sentiments i, pel que respecta a la sexualitat, una dona de principis. Així doncs, Richardson projecta en la relació entre home i dona l'oposició entre aristocràcia i burgesia, i la dota d'una dimensió sexual, convertint el conflicte social en una lluita de sexes entre la immoralitat de la noblesa i la virtut de la burgesia, una lluita en

Manon es convertiria aviat en un mite literari i musical que eclosionaria amb força en el segle XIX (Budden, 2006), la *femme fatale* on podem veure reflectides figures com la Marguerite Gautier, de Dumas fill (font d'inspiració literària a *La Traviata*, de Verdi); la Carmen, de Prosper Mérimé; l'Emma Bovary, de Flaubert; la comtessa Sanseverine, de Stendhal, o l'Anna Karenina, de Tolstói, personatges femenins retratats amb una forta càrrega sexual que, amb declarada intenció misògina en la major part dels casos, convertirien la dona en la causa de la perdició de l'home.

Manon i el jove Des Grieux, centre d'atenció d'una comèdia en la que podien veure's reflectits els protagonistes del *theatrum mundi* del segle XVIII (Olivares, 2007), contemplats amb la mirada dels joves actuals, no són percebuts com a figures maquiavèliques i interessades, sinó com uns adolescents molt propers que viuen al dia impulsats per un afany narcisista d'admiració. En tot cas, la identificació amb aquests personatges els permet interrogar-se sobre el seu paper, en una època tant desmesurada en relació al consum, i la que podia viure la joventut del *demimonde* de l'*Ancien Régime*, víctima de l'esperit del *rocó*.

Aquests paral·lelismes encara són més evidents en el cas del film *Maria Antonieta*, de Sofia Coppola. En un moment de la pel·lícula, quan Maria Antonieta s'està emprovant desenes de sabates per combinar amb els seus opulents vestits, Sofia Coppola inclou el pla d'unes *zapas* modernes. Aquest detall no va passar desapercebut entre el públic juvenil i sobre la platea vam ser testimonis dels somriures de complicitat. Però destaquem el punt de vista de la jove realitzadora quan ens presenta una Maria Antonieta ingènua, empentada a l'edat de catorze anys a l'opulenta cort francesa, plena de conspiracions i escàndols, on, sola i sense guia en aquell món perillós, es rebel·la contra l'aïllada atmosfera de Versalles mitjançant una conducta d'excessos que l'acaben convertint en la reina més incompresa de França. No hi ha dubte que conductes com les de Manon o Maria Antonieta ens parlen d'una joventut procaç decidida a viure al límit com una forma de fer front a les incerteses i les inseguretats del present.

Valors participatius i llenguatge universal

L'òpera com a metafísica, com estètica, reuneix múltiples manifestacions artístiques, suposa la conjunció de l'esperit humanístic, conjuga magistralment realisme i fantasia, i ha estat apreciada en els seus diferents estils tant a Orient com a Occident. És un llenguatge universal i ha aconseguit crear un ritual social quasi litúrgic.

En el terreny polític, l'òpera esdevé un factor de cohesió en els fonaments d'una consciència europea supranacionalista. En aquest sentit, coincidim amb Dawson

la que l'àngel femení pateix la insistència i pressió del dimoni masculí. D'aquesta manera, Richardson extrauria el patró de la novel·la d'amor de l'època burgesa. Impulsada per motius morals, una dona burgesa es resisteix a les dubtoses proposicions d'un aristòcrata, perfecte en el seu paper de Don Juan, fins que ell, completament desarmat, aprèn a respectar la seva sensibilitat i els seus desitjos i li demana la mà.

- (8) Ens trobem en el llinar de l'època de la sensibilitat –ens recorda Azúa (2006–, però, sobretot, en el moment històric de les revolucions burgeses. Una aristocràcia en decadència era molt més dèbil si a la immoralitat privada que sempre va caracteritzar el seu estil de vida se li oposava el perfecte ordre burges. Aquest fet afavoriria la solidaritat orgànica, impensable en el món cortesà, ple d'egoisme, pendent sempre d'intrigues, conspiracions i frivoltats amoroses.

(2007), quan defensa la idea d'una tradició europea que supera la idea errònia de les cultures nacionals:

«El hecho de que muchos no se den cuenta de la verdad se debe sobre todo a que la historia moderna ha sido escrita en la mayoría de los casos desde un punto de vista nacionalista. Algunos, entre los más grandes historiadores decimonónicos, fueron a la par apóstoles de la religión nacionalista, y muy a menudo sus historias son manuales de propaganda nacional. Lo que aparece claro en los historiadores filosóficos, teñidos de la idealización hegeliana del estado como expresión suprema de la idea universal, así como escritores del tipo de Treitschke y Fraude, representantes de un nacionalismo puramente político. A lo largo del siglo XIX este movimiento caló en la conciencia popular y produjo la concepción que de la historia tiene el hombre medio. Se filtró desde la universidad a las escuelas elementales y desde los profesores a los novelistas y periodistas. Con la consecuencia de que cada nación pretende ser por sí misma una unidad cultural y poseer una autosuficiencia espiritual de que en realidad carece» (Dawson, 2007, pp. 22-23).

Textos de diferents autors, músiques procedents de diversos orígens, cantants de múltiples nacionalitats, etc., conjuguen el seu art en una mateixa producció que de vegades té el segell personal d'un director escènic de moda a Londres, a Berlín o a Barcelona.

Si considerem l'òpera com un art total, no només trobarem valors morals o mèdels ideals de comportament en personatges i herois, sinó en els mèrits explícits dels compositors i els intèrprets, l'ànima musical que converteix la música en un meta-llenguatge.

Manon, de Massenet, serà, doncs, des de la perspectiva actual, molt més que una òpera francesa, i quedarà elevada a categoria universal, sotmesa al procés revisionista dels oxímorons postmoderns. En cada representació apreciarem no només l'estructura de la composició, amb els seus successius moments musicals, les àries, els cors, els recitatius, sinó també l'estil implícit del seu gènere, el gran quadre de l'època reinventat en cada representació.

En el cas de la temporada del Liceu 2006-2007, la visió d'una època plena de cràpuls i vividors, que l'escocès McVicar dramatitza basant-se en els quadres de costums del pintor Hogarth, presenta la història de Manon i Des Grieux en el centre d'un espai delimitat per les grades d'un amfiteatre on els ciutadans —personatges del cor o ballarins— i els espectadors del teatre observen la tragèdia d'una jove tan ingènua i apassionada com amoral, frívola i inconscient que acaba despertant la fascinació i el rebuig a parts iguals.

La posada en escena de la *Manon Lescaut*, de Puccini, realitzada per la directora de cine Liliana Cavani, imagina una Manon descarada, quasi vulgar, molt poc a veure amb una donzella de províncies educada en la tradició, però és més, negada rotundament a reeducar-se en els bons costums com pretén l'aristòcrata que la introdueix en el món cortesà. En aquest sentit, Liliana Cavani s'inspira en els quadres d'època de Fragonard, com *El petó* o *El pany* i ella mateixa ens diu⁹: «No me interesa hacer una Manon en un pub o en una estación de tren (Boulevard Solitude de Henze) porque mi función es ponerme al servicio de Puccini, no de Cavani». A continuació i d'acord amb la nostra opinió diu: «La modernidad de Manon está en que no ve contradictorio vender su cuerpo, tener dinero y a la vez amar a un hombre».

(9) Els fragments que citem apareixen a la crònica que va fer el diari *El Mundo* a propòsit de l'estrena de *Manon Lescaut* al Liceu. Disponible a: <http://www.elmundo.es/papel/2006/12/20/cultura/2063638.html> [accés: 25.8.2007].

Aquesta Manon pucciniana la vam veure encarnada en una María Guleghina forta i descarada en escena que en cap moment perd la passió i la melancolia típiques del compositor italià. Diu de nou Cavanni: «Me interesa sacar el máximo partido de los personajes, aunque no se puede elegir a los actores porque por encima de todo son cantantes».

Si Maria Guleghina ha estat una Manon pucciniana, Natalie Dessay, francesa, va donar a la Manon de Massenet tota la sensualitat d'una jove que estima tant el sexe com els diners, i en aquest cas no és el robatori de joies, sinó les trampes en el joc, junt amb el seu amant, les que la portaran al viatge interminable de l'exili.

Laura Aikin va representar una Manon diferent a *Boulevard Solitude*, de Henze. Es va mostrar com una dona obsessionada per triomfar en l'escala social, implicada en les corrupcions i, curiosament, l'objecte de perdició és el robatori d'una pintura moderna d'incalculable valor. Nikolaus Lehnhoff, com ironitzava la Cavani, col·loca la seva Manon moderna en una estació plena de persones amb destinacions molt diferents i la porta fins al sofisticat apartament on matarà al seu protector.

Totes aquestes visions, afany de diners, despreci del sexe, passió incontenible i arribisme social han col·locat Manon, d'un prototipus de rebel·lia, a una forma de ser molt actual per tràgica i amoral, però continua alertant-nos, com ho va fer *l'abbé Prévost*, sobre els perills que implica una conducta regida només pel caprici, la inconsciència i la vanitat, quelcom que té poc a veure amb la llibertat.

Referències

Òperes

Boulevard Solitude. Música: Hans Werner Henze. Llibret: Grete Weil. Direcció musical: Zoltán Peskó. Direcció d'escena: Nikolaus Lehnhoff. Escenografia i vestuari: Tobias Hoheisel. Il·luminació: Paul Pyant. Coreografia: Denny Sayers. Producció: Royal Opera House Covent Garden (Londres). Intèrprets: Pär Lindskog / Francisco Vas (Armand Des Grieux), Laura Aikin / Juanita Lascarro (Manon Lescaut), Tom Fox / Michael Kraus (Lescaut), Hubert Delamboye / Hans-Jürgen Lazar (Lilaque, pare), Marc Canturri (Francis), Pauls Putnins / David Menéndez (Lilaque, fill), Basil Patten (servent de Lilaque, pare). Temporada del Gran Teatre del Liceu 2006-2007.

Manon. Música: Jules Massenet. Llibret: Henri Meilhac i Philippe Gille. Direcció musical: Víctor Pablo Pérez. Direcció d'escena: David McVicar. Escenografia i vestuari: Tanya McCallin. Il·luminació: Paule Constable. Coreografia: Michael Keegan-Dolan. Producció: basada en l'original de l'English National Opera (Londres), en col·laboració amb el Gran Teatre del Liceu i la Lyric Opera de Chicago. Intèrprets: Natalie Dessay / Inva Mula (Manon Lescaut), Rolando Villazón / Stefano Secco (cavaller Des Grieux), Samuel Ramey / Philippe Rouillon (comte Des Grieux), Manuel Lanza / Joan Martín Royo (Lescaut), Francisco Vas (Guillot de Morfontaine), Didier Henry (senyor de Brétingny), Cristina Obregón (Pussette), Marisa Martins (Javotte), Anna Tobilla (Rosette), Claudia Schneider (minyona), Lluís Sintes / Carles Daza (hostaler), Jordi Mas (guardia; sergent), Gabriel Diap (guàrdia; arquer). Temporada del Gran Teatre del Liceu 2006-2007.

Manon Lescaut. Música: Giacomo Puccini. Llibret: Ruggiero Leoncavallo, Domenico Oliva, Marco Praga, Giuseppe Giacosa, Luigi Illica, Puccini i Giulio Ricordi (en edicions successives). Direcció musical: Renato Palumbo. Direcció d'escena: Liliana Cavani. Escenografia: Dante Ferreti. Vestuari: Gabriella Pescucci. Il·luminació: Gianni Mantovanini. Producció: Teatro alla Scala (Milà). Intèrprets: Daniela Dessi / Maria Guleghina (Manon Lescaut), Ludovic Tézier / Robert Bork (Lescaut), Fabio Armiliato / Serjej Larin (cavaller Renato Des Grieux), Carlos Chausson / Enric Serra (Gerente di Savoie), Israel Lozano (Edmondo), Alberto Fera (hostaler; comandant de la Marina), Agata Bienkowska (música), René Kollo (mestre de ball), Joseph Ruiz (fanaler), Celestino Valero (sergent dels arquers reials). Temporada del Gran Teatre del Liceu 2006-2007.

Pel·lícules

El Perfume. Direcció: Tom Tykwer. Guió: Andrew Birkin, Bernd Eichinger i Tom Tykwer (basat en la novel·la de Patrick Süskind: *El Perfum*). Països: Alemanya, França i Espanya. Any: 2006. Gènere: Drama, *Thriller*. Interpretació: Ben Whishaw (Jean-Baptiste Grenouille), Alan Rickman (Antoine Richis), Rachel Hurt-Wood (Laura Richis), Dustin Hoffman (Giuseppe Baldini), Simon Chandler (cap de Grasse), Jessica Schwarz (Natalie), Iain Thomas (madame Gaillard), Sam Douglas (Grimal), Corina Harfouch (madame Arnulfi). Producció: Bernd Eichinger. Fotografia: Frank Griebe. Música: Tom Tykwer, Reinhold Heil i Johnny Klimek. Muntatge: Alexander Berner. Disseny de producció: Uli Hanisch. Vestuari: Pierre-Yves Gayraud. Estrena a Espanya: 24 de novembre de 2006.

Maria Antonieta. Direcció: Sofia Coppola. Guió: Sofia Coppola (basat en el llibre d'Antònia Fraser, *Maria Antonieta, la última reina*). Països: EUA i França. Any: 2006. Gènere: Biopic, Drama. Interpretació: Kirsten Dunst (Maria Antonieta), Jason Schwartzman (Lluís XVI), Rip Torn (Lluís XV), Judy Davis (comtessa de Noailles), Asia Argento (madame Du Barry), Marianne Faithfull (emperatriu Maria Teresa), Danny Huston (Joseph), Molly Shannon (tieta Victòria), Steve Coogan (compte Mercy d'Argenta), Rose Byrne (duquesa de Polignac). Producció: Sofia Coppola i Ross Katz. Fotografia: Lance Acord. Música: Jean-Benoît Dunckel, Nicolas Godin i Steven Severin. Muntatge: Sarah Flack. Disseny de producció: K.K. Barrett. Vestuari: Milena Canonero. Estrena a Espanya: 5 de gener de 2007.

Match Point. Direcció i guió: Woody Allen. País: Regne Unit. Any: 2005. Gènere: Drama. Interpretació: Jonathan Rhys Meyers (Chris Wilton), Mathew Goode (Tom Hewett), Emily Mortimer (Chloe Hewett Wilton), Scarlett Johanson (Nola Rice), Brian Cox (Alec Hewett), Penelope Wilton (Eleanor Hewett), James Nesbitt (Detectiu Banner), Alexander Armstrong (Sr. Townsend), John Fortune (John), Ewen Bremner (Inspector Dowd). Producció: Letty Aronson, Gareth Wiley i Lucy Darwin. Fotografia: Remi Adefarasin. Muntatge: Alisa Lepselter. Disseny de producció: Jim Clay. Vestuari: Jill Taylor. Estrena a Espanya: 4 de novembre de 2005.

Bibliografia

- Azúa, F. (2006) «Prólogo. La sensibilidad culpable», a Prévost (1731), pp. 9-20.
- Budden, J. (2006) «Manon Lescaut: de la novela a la ópera». *Manon Lescaut*. Barcelona, Fundació Gran Teatre del Liceu, pp. 38-54.
- Cronk, N. (2007) «Manon y el renacimiento del rococó», a *Manon*. Barcelona, Fundació Gran Teatre del Liceu, pp. 58-69.
- Dawson, C. (2007) *Los orígenes de Europa*. Madrid, Rialp.
- Morgades, L. (2006) «Las músicas de Manon». *Babèlia* [Madrid, El País] 16/12/06. Disponible a: http://www.elpais.com/articulo/arte/musicas/Manon/elpepuculbab/20061216elpbabart_19/Tes [accés: 16.12.2006].
- Olivares, J. C. (2007) «Manon, la diva del *theatrum mundi*». *Manon*. Barcelona, Fundació Gran Teatre del Liceu, pp. 74-85.
- Prévost, Antoine-François (1731) *Manon Lescaut*. Barcelona, Destino, 2006 (traducció de Lluís Maria Todó).
- Rahola, P. (2007) «Los Beckham y el nadismo». *El País* (14.7.2007).

Ópera i educació superior

Resumen: A propósito del proyecto «Òpera Oberta», de la temporada 2006-2007 del Liceo, en este artículo hacemos un análisis de la categoría artística de la ópera y su importancia en la educación superior. Las diferentes visiones sobre el personaje de Manon que hemos tenido la oportunidad de ver en dicha temporada servirán de hilo conductor para abordar la dimensión educativa, artística y política de un fenómeno cultural de primer orden a escala mundial.

Palabras clave: ópera, educación superior, valores morales, cultura, jóvenes

Opéra et enseignement supérieur

Résumé. À propos du projet *Òpera Oberta* (Opéra ouvert), de la saison 2006-2007 du Liceo de Barcelone, nous faisons dans cet article une analyse de la catégorie artistique de l'opéra et de son importance dans l'enseignement supérieur. Les différentes appréhensions du personnage de Manon que nous avons eu l'occasion de voir au cours de cette saison serviront de fil conducteur pour aborder la dimension éducative, artistique et politique d'un phénomène culturel de premier ordre à l'échelle mondiale.

Mots-clés : opéra, enseignement supérieur, valeurs morales, culture, jeunes

Opera and higher education

Abstract: On the occasion of the project "Open Opera", of the 2006-2007 season at the Liceu, this paper analyses the artistic category of opera and its importance in higher education. The various readings of the character of Manon that we have had the opportunity to see in this season will provide the guiding thread to tackle the educational, artistic and political dimension of a world-class cultural phenomenon.

Key words: opera, higher education, moral values, culture, youth